

A Kárpátok ökológiai folyosó rendszere a XXI. században

MAGYARORSZÁG

© Filepné Dr. Kovács Krisztina

Magyarország természeti kincsekben rendkívül gazdag, a fajok és élőhelyek diverzitása is kiemelkedő. Annak ellenére, hogy az ország területének jelentős része áll természetvédelmi

oltalom alatt, számos fenyegető tényező veszélyezteti ezen értékek fennmaradását, így a beépített területek növekedése, az inváziós fajok terjedése, a környezetszennyezés és a klímaváltozás negatív hatásai.

A biodiverzitást és az ökológiai folyosórendszert fenyegető tényezők

Ökológiai rendszerek védelme és fenntartása

Az élőhelyek több mint 80%-a (EU élőhely direktíva) és a nemzetközi jelentőségű fajok 62%-a kedvezőtlen vagy rossz állapotban van.

Az erdők 47%-a ültetvény és tájidegen fajok alkotják. A védett területek általában alulfinanszírozottak, például a Nemzeti Park Igazgatóságok bevételeinek csaknem 60%-a gazdálkodásból és ökoturizmusból származik.

Legfontosabb veszélyek:

- » vizes élőhelyek lecsapolása
- » mezőgazdaság és erdészet kedvezőtlen hatásai
- » területhasználat változás
- » tájfragmentáció
- » települési szennyvíz
- » klímaváltozás
- » invazív fajok

Jogszabályi háttér

Sajnos az ágazati politikákban a biodiverzitás kevésbé fontos - gyakran teljesen hiányzó - téma.

Hiányzik a szükséges szakember gárda a helyi önkormányzatoknál; a környezetvédelmi felelősség, különösen az ökológiai folyosókhoz kapcsolódóan megoszlik, szétterjedt a nemzeti hatóságok között és kevésbé integrált a többi szakág jogszabályi rendszerébe.

Szocioökonómiai háttér

Beruházási nehézségek:

- » kevés a szabadon felhasználható tőke, pl. a termék teljes életciklusának az ellenőrzéséhez (kutatás, előállítás, eladás)
- » magas a hozzáadott érték adó tartalma
- » alacsony szintű a kockázati tőke beruházás öko- és környezeti innovációk területén (Kollányi and Liska, 2009)

© Dušan Smetana

A mezőgazdasági termelés intenzifikálása: lehetőség is és veszély is

A mezőgazdasági termelés átalakulása napjainkban jelentős lehetőségeket és veszélyeket jelent az ökológiai hálózat számára. Hagyományosan a növekvő népesség ellátását az adott területen folytatott gazdálkodás intenzitásának a növelésével, vagy újabb területek művelésbe-vonásával lehet biztosítani. Gyakori jelenség, hogy az intenzívebb művelés során a mezsgyéket számolják fel és alakítják termőterületté.

Mezőgazdasági öko-innováció

A "mezőgazdasági öko-innováció" új megközelítést biztosít a probléma kezelésére, egyesíti magában a precíziós gazdálkodás nyújtotta legkisebb területegységre vezethető célzott tápanyag utánpótlást, növényvédelmet, természetszerkezet kialakítását és az agro-erdészeti rendszerek ökológiai gazdálkodás szemléletű természetkímélő megoldásait.

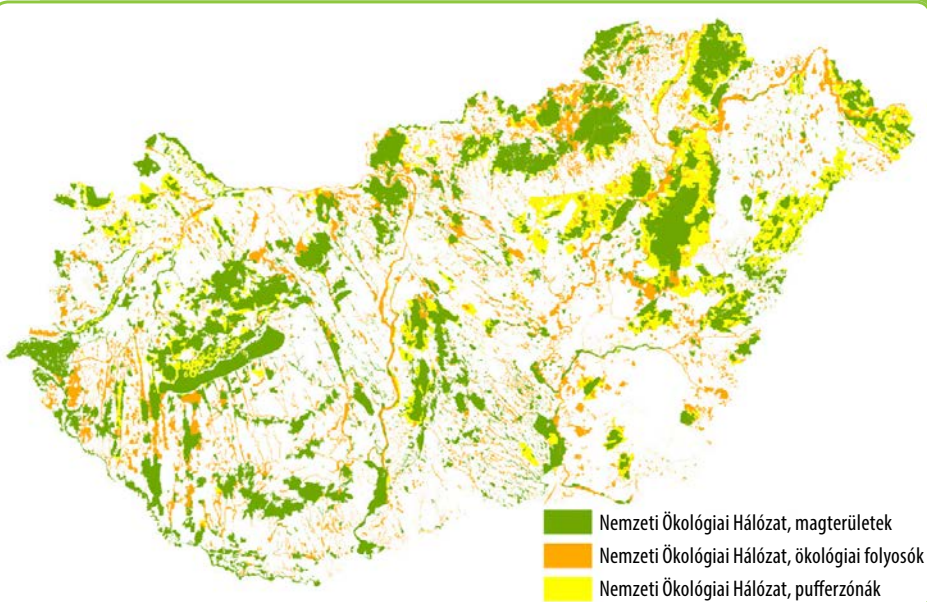
Az agro-erdészeti természetközeli rendszerekben monokultúra helyett több szintű, jellemzően árnyékoló fás állomány és gabona, zöldség, vagy akár gyümölcs együtt termesztését, esetleg haszonállattartást valósítanak meg a gazdálkodók.

Ökológiai folyosórendszer a területi tervezésben

A területi tervezés integrált megközelítést megkövetelő struktúrája a különböző intézmények és tervezési szintek között a felelősség és a feladat megosztást is jelenti a minisztériumok szintjén.

Magyarországon az integrált stratégiai tervezésnek sok évtizedes gyakorlata van, így az ökológiai hálózat - mint a stratégiai tervek része - is beépítésre került az Országos Területrendezési Tervbe (OTR), a megyei területrendezési tervekbe és a kiemelt területek fejlesztési terveibe (Balaton Rekreációs Terület, Budapest Főváros Régió).

A **Nemzeti Ökológiai Hálózat** magterületeket, pufferzónákat és ökológiai folyosókat foglal magába. A magterületeken és az ökológiai folyosók területén a szabályozások korlátozzák a fejlesztésre szánt területek kijelölését, valamint a közlekedési infrastruktúra és az új felszíni bányák nyitását, valamint előírják a közművezetékek tájba illesztését. A magterületeken és az ökológiai folyosók területén egyáltalán nem lehet új építési területet kijelölni, egyéb területeken is csak hivatalos területhasználati szabályozási eljárás keretében lehetséges.

Mezsgye típusok

A területhasználat szempontjából:

- »**kísérőmezsgyék:** épített infrastruktúra menti sövények, például vonalas zöld foltok,
- »**közölt mezsgyék:** a megmaradó, beékelődött zöld foltok különböző területhasználatok között,
- »**szabadmezsgyék:** szántóföldek között; egyéb terület-használatokkal való kapcsolat nélkül.

Eredetük alapján:

- »**elsődleges mezsgyék:** az eredeti ökoszisztémából őriztek meg fragmentumokat - vagy legalább a területre jellemző élőhelyekből és populációkból származtathatók
- »**másodlagos mezsgyék:** ültetett vagy általában ruderalis eredetű populáció, szinte mindig keveredve a természetes ökoszisztéma elemeivel.

A magyar vidéki táj különleges karakterét adja a mezsgye rendszer.

Az ökológiai hálózatot természetes és természetközeli elemek alkotják, valamennyi védelem alatt áll, ezen - egymástól szigetszerűen elváló - elemek között a kapcsolatot biztosítja a Natura2000 hálózat.

Magyarországon létezik még egy - javarészt - nem védett zöldinfrastruktúra elem, a mezsgye rendszer, ami jellemzően a mezőgazdasági táblákat választja el egymástól és az egész országot behálózza. A mezsgyék általában 2-50 m szélesek, kísérő erdősávokból, fasorokból, cserjesávokból állnak, fő feladatuk a termőföld védelme az erózió és a defláció káros hatásaival szemben.

Mezsgyék. Zöldinfrastruktúra, ami összeköti Magyarországot természetes élőhelyeit

A mezsgyék jellemzően fajgazdag, több lombkorona szintes, ökológiai-igazán igen értékes társulásokból állnak, ezáltal egy "funkcionális ökológiai hálózatot" képeznek, amely az ország teljes területén biztosít természetközeli élőhelyeket a védett és nem védett növény és állatfajok számára egyaránt.

© Dušan Smetana